

Cetl, Jiří

[Rotenstreich, Nathan. Philosophy: the concept and its manifestations]

Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. B, Řada filozofická.
1976, vol. 25, iss. B23, pp. 155-156

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/107243>

Access Date: 02. 12. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

interpretace je až na s. 384) a v tvrzení, že Engels a Lenin dogmatizovali marxismus způsobem neslučitelným s náročnějším přístupem samého Marxe. Jde evidentně o kopii revizionistických pokusů vrážet klín mezi klasiky marxismu-leninismu. Dále se to projevuje v medvědí službě prokázané československé, jugoslávské i jiné marxisticko-leninské filozofii v podobě pochvaly za nedogmatickou interpretaci marxismu. Důsledný marxista-leninovec v ní totiž musí spatřovat nechtěnou, mimovolnou kritiku revizionistických tendencí (392–393). Poznámka 58 na s. 396 svědčí o autorově neinformovanosti o konkrétní situaci u nás a v socialistickém táboře vůbec, spjaté s jedovanými pochybnostmi o možnosti dalšího rozpracovávání jednotné interpretace marxisticko-leninské teorie disponující vojenskou mocí. Autorova otázka, jíž končí svou stať, mívá navíc proti marxistické teorii jako takové. Ptá se v ní totiž, zda v tom případě, jestliže víme předem, že všechny argumenty (doklady, evidence), jež mohou být objeveny, budou považovány za argumenty pro teorii, nikoli proti ní, je možno vůbec hovořit o „vědecké“ teorii. Autor za prvé nerespektuje či vůbec nezná dialektickou jednotu naší teorie a praxe (to k jeho jedovatým pochybnostem zmíněným výše) a za druhé zapomíná, že v každé vědě jsou experimentálně nebo jen smyslovou empirií potvrzovány nebo vyvráceny vždy jen jednotlivé poznatky, nikoli ta nebo ona věda ve svém celku. O tom, že nemálo pouček marxismu-leninismu bylo na základě evidence historického, hlavně pak revolučně praktického dění, odmítnuto, upraveno či přeformulováno (poučka o zosťfování třídního boje za socialismu, starší předpoklad, že komunismus zvítězí najednou na celé zeměkouli apod.), a to v souladu s argumenty „proti“, autor zjevně nic neví. Tolik k jeho ironické otázce ze závěru celé staťi.

V poslední studii sborníku „Idea statistického zákona v devatenáctém století“ upozorňuje její autor *Wł. Krajewski* záslužně, že *Marr* i *Darwin* znali podstatu statistického zákona, i když nepoužívali k jeho označení adjektiva „statistický“, že statistické zákony začaly být objevovány dříve ve společnosti než v přírodě (také *A. Queteletem*), a že tedy byly i verbis expressis formulovány dříve ve vědách společenských než ve vědách přírodních.

I když jsme museli s několika pasážemi některých studií zařazených do sborníku polemizovat, není možno nevidět, že sborník obsahuje velké množství cenných informací, jakož i pokusů proniknout hluboko do problematiky metodologie a vývoje vědy, resp. některých vědeckých idejí.

Jiří Cetl

Nathan Rotenstreich: Philosophy — The Concept and its Manifestations; D. Reidel Publishing Co., Dordrecht (Holland) 1972, 258 s.

Recenzovanou knihu věnoval autor *Dr. R. M. Hutchinsovi*, který mu podle předmluvy nejen dodal odvalu k napsání této knihy, ale který především také — spolu s autorem — zastává stanovisko, že v analýze aktuálních problémů současnosti se musí uplatnit a zhodnotit na prvním místě velké filozofické ideje minulosti. Autor všechny své problémy řeší tak, že vždy srovnává nejméně dvě stanoviska významných myslitelů starověku nebo novověku. Řád staví vedle sebe *Platóna* a *Kanta*, toho pak srovnává s *Hegelem* apod. Metodologické otázky začíná většinou *Descartem*. Přechází až k soudobým filozofickým soustavám.

V jádře mu jde stále o pojetí filozofie jako takové. V první části knihy ukazuje, jak se toto pojetí postupně měnilo. Začíná pojmem filozofie jako uvážlivého poznání a jako poznání „všeho“. Zamýšlí se nad vztahem poznání, interpretace a kongruence, a to opět v souvislosti s pojmem filozofie a jeho projevy. Pak přechází k úvahám o filozofickém poznání jako metodě, tedy ke koncepci filozofie jako metodologie. Předposlední kapitolu první části věnuje pojetí filozofie jako ospravedlňování (zdůvodňování) poznání a jako poznání cílů. V závěru této části naznačuje další pokračování a pravděpodobný vývoj koncepcí filozofie a jejich převrácení.

V druhé části autor studuje „pozadí a důsledky“, tj. pozadí uvedených koncepcí filozofie a jejich důsledky. Nejdříve hledá zdroje filozofování, a to v údivu a v jeho příčinách, zvláště pak ve vztahu podivu k lidskému očekávání věcí příštích, dále v pochybnostech, anticipacích, v jazyce a v úsilí postihovat pomocí jazyka totalitu skutečnosti, její význam a řád, konečně pak v potřebě vždy určitého typu poznání a v nutnosti nějak sankcionovat lidské jednání.

Další kapitolu věnuje autor vztahu mezi filozofií a životem. Začíná v podstatě „sokratovským tématem“, totiž připomínkou, že filozofické poznání má mít svůj základní efekt ve ctinostném jednání, tj. v jednání, které je v souladu s poznávanými pravdami. Jasnost, klid, zkrášlování a rozumnost života, jakož i jeho morálnost a soulad se zákony, toť pozadí pravého filozofování. Ukazuje — opět na *Sokratovi* — na smutnou skutečnost, že někdy filozofův soulad s mravními zákony může vést k nesouladu až ke konfliktu se zákony lidskými. Racionalistický přístup demonstruje na *Hegelovi*, podle něhož filozofie nemodeluje život, ale interpretuje realitu. (Autor o tom píše v kapitole nadepsané *Mínervina sova*. Opačný názor zastává, jak je u nás všeobecně známo, *K. Marx* v jedné ze svých tezí o *Feuerbachovi*.) V té souvislosti se autor v závěru svých úvah o vztahu mezi filozofií a životem zamýšlí nad reflexí, intelektualismem, různými vírami (beliefs) a názory.

Úvahám o vztahu systematické filozofie k jejím dějinám je věnována další kapitola. V souladu s tezí předmluvy, o níž jsme se již zmínili, nejdříve se zde dokazuje, že na současné filozofické problémy vrhají ostré světlo velké filozofické pravdy vyslovené v minulosti, a to i v minulosti velmi vzdálené. Přitom se tolerantně připouští také možnost nehistorizujícího filozofování. Nato se formou interpretace pojmu *philosophia perennis* dokazuje, že takové nehistorizující filozofické poznání, je-li skutečně tvůrčím poznáním, stejně se znovu propracovává k pravdám, které tu už — v té či oné formě — vysloveny byly. To je ovšem více než sporné, protože zcela nové kvality skutečnosti a úsilí prakticky je změnit ve kvality ještě dokonalejší nemůže nemít svůj reflex ve filozofických pravdách kvalitativně úplně nových. — Kapitola končí podkapitolami, pojednávajícími o filozofickém popisování a disputaci, o historicitě člověka a filozofické sebereflexi.

Kapitola o vztahu filozofie a vědy vytyčuje nejdříve „vědecký ideál“ (za prototyp vědy moderní doby označuje právem matematiku), obírá se pak rozdělením věd, abstrakcí, hypotézou atd. Autor se zamýšlí nad rozdíly mezi filozofií a vědou, jakož i nad jejich společnými znaky a mnoha dalšími příbuznými otázkami.

Poslední kapitola s titulem „Náboženství a filozofie“ svědčí na jedné straně o tom, že autor přísně rozlišuje mezi filozofií, teologií a náboženstvím, jednak o tom, že náboženství vyhrazuje až příliš závažné místo nejen v dějinách, ale i v současnosti a v budoucnosti lidstva, zvláště pak člověka jako jednotlivce. V tom je největší slabina nejen této kapitoly, ale celé knihy, která v duchu soudobé buržoazní filozofie reaguje na některé aktuální filozofické otázky, a to v podstatě z pozic svérázného konglomerátu pozitivismu a fideismu.

O *Marxovi* se autor na několika místech zmiňuje. Objektivně konstatuje, že se jeho ideje staly ideologií širokého a významného hnutí současnosti. Na s. 227–228 kromě toho ještě napsal: „Filozofický systém nepřestává být individuální záležitostí ani v tom případě, podnítl-li růst sociálního hnutí, jak tomu bylo a je v případě *Marxova* systému. Systém zůstává individuální, protože jeho subjektem může být jen dynamické myšlení reálného člověka, které nemůže být přeneseno na nějakou instituci, tj. na systém fixovaných vztahů existujících mezi mnohými lidmi.“ Tato idea obsahuje jednak pravdivé zjištění, že skutečné filozofování musí být vždy konečnou záležitostí myšlenkového světa člověka jako jednotlivce, současně však může být interpretována jako osten proti převodovým pákám, které zajišťují, aby *Marxovy* ideje nejen trvale zůstávaly, ale také se stále výrazněji stávaly světovým názorem a revoluční metodou širokých mas pracujících. Ideologií současné vládnoucí třídy, tedy sionisticko-antimarxistické ledví autora této knihy prozrazuje snad jen tento osten, který ovšem ostře odmítáme. Autor napsal také knihu o jeruzalémské hebrejské univerzitě.

Přes zmíněný autorův „osten“ a přes jeho svérázný fideismus je možno konstatovat, že recenzovaná kniha jak svou metodou, tak svým obsahem není bez jisté filozofické relevance.

Jiří Cetil

Philosophisches Wörterbuch. Herausgegeben von *Georg Klaus* und *Manfred Buhr*. 10., neub. und erw. Auflage, VEB Bibliographisches Institut, Leipzig 1974; Band 1 (A bis Kybernetik), 704 s., Band 2 (Lamaismus bis Zweckmäßigkeit), s. 705–1394.